

все популярнішими у Європі XV–XVI ст. Такий поворот у техніці книжкової графіки був завдяки передачі чіткішої деталізації у гравюрі на металі (особливо це проявилось у картографії) та більшому тиражу ніж у гравюрі на дереві. Одними з справжніх винахідників та майстрів у цій техніці виступають Дюрер та Рембрандт.

Винахід Гутенберга це яскравий приклад того як науково-технічна та світоглядна складова епохи Відродження вплинули на естетику форми книги. Разом з цим виникають певні рамки, тобто друкар та гравер все більше залежить від техніки.

Осторонь розквіту європейського мистецтва книги не стояли українські стародруки. Від першодруків кінця XVI – початку XVII ст., зокрема видань Івана Федорова і князя Василя–Костянтина Острозького, українська книга наступних десятиріч успадкувала декоративність, насиченість формами декору, характерними для українських рукописів (заставки, в'язь, окремі види рубрикації), так і загальноєвропейськими елементами оздоблення друкованих книг (набірні орнаменти, кінцівки–маскарони, лінійне обрамлення) [5]. Такі приклади оформлення ми знаходимо Пересопницькому Євангеліє, що вважається вершиною українського книжкового мистецтва середини XVI ст.

Бачимо, що шлях становлення друкарства не був легким. Але відчайдушні винахідники зробили можливим диво – друковану книжку. Її ми можемо й досі тримати в руках і насолоджуватись «живими» сторінками.

Список використаних джерел

1. Братусь І. Хто ж першодрукар України? / Іван Братусь // Педагогічні кадри. – 1995. – 8 лютого.
2. Герчук Ю. Я. История графики и искусства книги: Учебное пособие для студентов вузов / Ю. Я. Герчук. – М.: Аспект Пресс, 2000. – С.3–198.
3. Зайцева С. Перспективи конкуренції української друкованої книги з електронною в інформаційному суспільстві / С. Зайцева. – К.: Вісник Книжкової палати, 2015. – №8.
4. Ковальчук Г. І. Рукописні книги та стародруки: Навчальний посібник / Галина Ковальчук. – К., 2011. – 100 с., іл.
5. Ісаєвич Я. Українське книговидання: витoki, розвиток, проблеми [Електронний ресурс] / Я. Ісаєвич. – Львів, 2002. – Режим доступу: <http://litopys.org.ua/isaevych/is29.htm>
6. Михалевич В. Метод художньо–графічного аналізу в навчальному процесі при роботі над шрифтовою композицією / В. Михалевич // Проблеми розвитку міського середовища. – 2013. – Вип.10. – С.96–102.
7. Овчинніков В. С. Історія книги: Еволюція книжкової структури / Володимир Овчинніков. – Львів: «Світ», 2005. – 420 с.

References

1. Bratus I. Hto zh pershodrukar Ukraini? / Ivan Bratus // Pedagogichni kadri. – 1995. – 8 lyutogo.
2. Gerchuk Yu. Ya. Istoriya grafiki i iskusstva knigi: Uchebnoe posobie dlya studentov vuzov / Yu. Ya. Gerchuk. – M.: Aspekt Press, 2000. – S.3–198.
3. Zaytseva S. Perspektivi konkurenciyi ukrayinskoyi drukovanoi knigi z elektronnoyu v informatsionomu suspilstvi / S. Zaytseva. – K.: Visnik Knizhkovoyi palati, 2015. – №8.
4. Kovalchuk G. I. Rukopisni knigi ta starodruki: Navchalnyi posibnik / Galina Kovalchuk. – K., 2011. – 100 s., Il.
5. Isaevich Ya. Ukrayinske knigovidannya: vitoki, rozvitok, problemi [Elektronnyi resurs] / Ya. Isaevich. – Lviv, 2002. – Rezhim dostupu: <http://litopys.org.ua/isaevych/is29.htm>
6. Mihalevich V. Metod hudozhno–grafichnogo analizu v navchalnomu protsesi pri roboti nad shriftovyu kompozitsieyu / V. Mihalevich // Problemi rozvitku miskogo seredovischa. – 2013. – Vip.10. – S.96–102.
7. Ovchinnikov V. S. Istoriya knigi: Evolyutsiya knizhkovoyi strukturi / Volodimir Ovchinnikov. – Lviv: «Svit», 2005. – 420 s.

Mikhalevich V. V., candidate of cultural studies, associate professor of the Department of Fine Arts, Institute of Arts of the Kyiv University Boris Grinchenko (Ukraine, Kyiv), v.mykhalievych@kubg.edu.ua

Bratus I. V., candidate of philological sciences, associate professor of the Department of Fine Arts, Institute of Arts of Kyiv University Boris Grinchenko (Ukraine, Kyiv), kulturolog@gmail.com

Historical and cultural preconditions of printing in Europe

Analyze of main factors of the development of printing. Investigation of connection between different historical and cultural traditions is investigated.

Keywords: book printing, book, culture, religion, education.

* * *

УДК 930.5:392.72

Олійник О. М.,

асистент кафедри готельно–ресторанного бізнесу факультету готельно–ресторанного і туристичного бізнесу, Київський національний університет культури і мистецтв (Україна, Київ), oksana_oliynyk@ukr.net

ІСТОРИЧНА КОНТЕКСТУАЛІЗАЦІЯ ГОСТИННОСТІ В УКРАЇНІ І СВІТІ: АСПЕКТУАЛІЗАЦІЯ ПРОБЛЕМИ

Здійснена спроба окреслити історико–хронологічну ретроспективу деяких аспектів історії гостинності. Охарактеризовано ключові аспекти історії гостинності. Визначено місце і роль ритуалу прийому гостей в українській гостинності, як базового сегменту загальної історії гостинності в Україні.

Досліджено питання формування комунікаційної складової історії гостинності; проаналізовано взаємозв'язок і взаємовплив української та європейської культур.

Ключові слова: історія гостинності, індустрія гостинності, етимологія, мандрієник, гість, господар, традиції, історіософія, культура.

Соціогуманітарний базис вітчизняних державотворчих процесів глобалізованого і техногенного світу, потребує ґрунтовного вивчення у інтегруючому значенні, власне, історії культури на рівні світоглядних закономірностей. Історія гостинності в Україні, як вагома складова історії культури світу, спрямована на об'єднання, пізнання народів, вивчення і залучення найкращих досягнень світової культури, власне обмін досягненнями культури глобалізованого і техногенного світу. Історія гостинності несе постмодерністичне нівелювання меж поміж різними галузями економіки і культури та унаочнюється в деконструвізмі численних теорій постструктуралізму.

Індустрія гостинності – вагомий фактор економічного, соціального, промислового розвитку країни, її технологічної сили в умовах глобалізованого світу. Інвестиції у людський капітал необхідно використовувати цілісно і повністю оптимізувати для короткотривалих, середніх, довготривалих переваг і зиску. Стабільність і сталість – складні класичні завдання для вимірювання успіху в індустрії гостинності. Для проектування готельно–ресторанного бізнесу технізованого суспільства актуальними складовими є технології та соціальні медіа, збільшення попиту та низький рівень задоволеності клієнта, збільшення операційних витрат, інтенсивність конкуренції, сезонні коливання попиту.

Саме тому вивчення історії гостинності в Україні, як одного з аспектів історії культури і економічної історії, зосередженість на змінах образу людини в її діяльності, нових форм світосприймання і засобах виразності є актуальним. Історія філософії індустрії гостинності загалом, обумовлена не лише визначальним гуманістичним аспектом свого існування, а й можливістю досягнути історично обумовлену істину.

Історіографія питання базована на здобутках міждисциплінарного пізнання проблеми. Зокрема, історіографія проблеми, що пов'язана з історією індустрії гостинності розглядається як така, що в умовах розвитку глобалізаційних процесів, і значного переміщення людей перетворюється на новий вид індустрії [1–3]. Фахівці виокремлюють дві полярні точки зору з проблеми: туризм є складовою гостинності і гостинність – один зі сегментів туристичної галузі, зокрема ґрунтовні дослідження професора В. А. Русавської розширюють та інституалізують ряд питань з історії української гостинності [4–5].

Проблему комплексного вивчення історії функціонування індустрії гостинності, як системи направленої на створення комфортних умов для відвідувача, досліджено не достатньо; наразі дослідження у ретроспективі історії української гостинності від початків до сьогодення чекають на свого вдумливого дослідника.

У публікації здійснена спроба охарактеризувати деякі аспекти історії індустрії гостинності в умовах глобалізованого світу, що надає можливість виділити невіршені раніше частини загальної проблеми, зокрема: на основі джерельної бази окремих ведичних текстів, відобразити аспекти історії культури гостинності загальноцивілізаційного буття соціуму.

Заперечуючи усталену у вітчизняній науці наслідувальну історичну модель розвитку національної культури, у публікації запропонована теза про історію української гостинності як модель інтерперативної культури. Окреслений концептуальний сегмент роботи, надає дослідженню міжкультурне значення, що обумовлює й актуалізує його новизну.

Вище зазначене, надає можливість виділити невіршені раніше частини загальної проблеми, зокрема: контекстуалізувати окреслене питання у історико-культурологічному вимірі соціогуманітарного буття нації, власне історіософію проблеми.

Виокремлення своєрідності української культури та історії гостинності зокрема, сягають від популярних у 90-х рр. XIX ст. сентиментальних теорій «кордоцентризма», «антеїзма» до теорій аграрно-писемної культури Е. Геллнера. XX ст. характеризується низкою досліджень та теорій подолання культурних бар'єрів, що водночас стали вагомим фактором самоідентичності тритону людина-нація-держава. Глобалізоване XXI ст. сприяє розвитку і водночас, виокремленню питань історії гостинності, як ключового принципу взаємодії у межах інформаційно-комунікаційних технологій техногенного суспільства.

Історіософія гостинності утверджує і виокремлює її комунікативну роль в алгоритмі суспільних відносин, що актуалізує історичну самосвідомість нації через її філігранну ритуальність. Гостинність – це потужний прояв взаємодії між людьми. В якійсь мірі, це питання потребує вивчення не лише істориками, культурологами, а й психологами. Адже відчуття стресового дисбалансу організму перед незнайомцем – нейтралізується законом гостинності, який є ефективною стратегією прийняття рішень у багатьох ситуаціях життєдіяльності соціуму.

Етимологія слова «гостинність» бере свій початок з латини, давньофранцузької мови, згодом – англійської мови. Саме з англійської мови слово потрапило до інших європейських мов у XIX ст., що нині сприймається і має

сучасне тлумачення: турбота, догляд, допомога. Так, слово «hospice» з плином часу, адаптовано до форми слова «гостинність», що означає «додгляд». Власне, саме слово утворилося від латинських слів hospes і hospitium («гостинність»). Цим терміном з VI ст. н.е. позначали місця відпочинку пілігримів.

Історія датує появу перших закладів гостинності IV тис. до н.е., що відповідало потребам забезпечення подорожників ночівлею, а далі, власне супутніми потребами: харчування і відпочинок. Необхідно констатувати, що забезпечення таких можливостей для подорожників екстраполювало майбутню кількість подорожей, що у свою чергу розвивало означену місцевість, економічний зиск, культуру. Яскравою ілюстрацією вище зазначеного становлять археологічні свідчення елементів гостинності держави Арата, Трипільської культури в Україні.

Так, історики і археологи появу послуг з гостинності виводять з доби кам'яного віку, коли починаються перші торгові подорожі, складаються перші «торгові» шляхи; релігійні і військові походи. Такі об'єкти розташовувалися обабіч доріг, вздовж яких пролягали головні шляхи християнських паломників. Це були, в певному сенсі, притулки для стомлених, виснажених або хворих мандрівників-паломників. Водночас, стародавні хоспіси не відмовляли у допомозі місцевим жителям.

Протогостинність первіснообщинного ладу характеризувалася дарообміном системи міжобщинних відносин. Епоха неоліту – появою великих місць для торгівлі. З поступовим розвитком економічних відносин потреба у місцях розміщення подорожників збільшувалась. За доби енеоліту відбулась інтенсифікація обміну, що поступово характеризувалась ознаками економічного обміну.

Загалом історія витоків гостинності проявляється в ритуалі (алгоритмі) прийому гостей. Гостинність під час прийняття гостей, у першу чергу – своєрідний ритуал, стандарт, що фіксує послідовність дій за допомогою комунікативно-практичних засобів. Такий алгоритм дій між господарем і гостем є не лише формальним набором дій, а кейсом цінностей і смислів.

Алгоритм дій зустрічі гостей складається із трьох етапів, дотримання яких є обов'язковим. Так, перший етап починається з прибуття гостя (стороннього), знайомство і визнання. Другий етап, а саме прийом – святковий прийом гостей за столом. Третій і заключний етап – церемонія прощання з гостем та дарування гостинців.

Історико-порівняльний аналіз ритуалу прийому гостя в українській гостинності, від витоків до сьогодення свідчить про триетапність звичаю, що не змінний й нині, має чітку послідовність з деталізацією, згідно історичного часу та регіоналізації. В Україні, на всіх трьох етапах прийому гостя господарем, хліб займав особливе місце. У низці писемних джерел, що датовані першими системними згадками сучасної території України, мандрівники називають її житницею Європи.

Так, арабський мандрівник Ібн-Даст у своєму творі «Книга добрих скарбів», що датована першою половиною X ст. зазначає, що «...на початку слов'янської землі є місто Куяб [Київ]... Найбільше сіють просо; в жнива беруть просіяні зерна проса в корці, підносять до неба й кажуть: – Боже, ти дав нам страву, дай і

тепер її досить... Гостей шанують і добре поводяться з чужинцями, що шукають у них оборони...» [6, с. 18–20].

В Україні пекли хліб переважно з житнього борошна, що дивувало іноземців, зокрема Павло Алепський (XVII ст.) у творі «Подорож патріарха Макарія» зазначав про такий не притаманний європейцям хліб, адже останні харчувалися пшеничним хлібом, що був солодким на смак, як мед [7, с. 135–136]. Але з другої половини XIX ст. житній хліб без домішок був рідкістю, що пов'язано із зuboжінням великої частини українців.

Хліб символізував гостинність, добробут. Разом з сіллю хліб урочисто пропонували скуштувати гостям при зустрічі. Крім популярних видів хліба серед українців є і так званий ритуальний хліб: для різних заходів і церемоній, що мають особливі назви, рецепти, форми.

Гостинність в українському фольклорі ілюструють численні приказки і прислів'я, наприклад: клади перед людей хліб на столі, будеш у людей на чолі; чим хата багата, тим і гостям рада; не ходи у гості, коли господарів удома немає; люди добрі, тепла хата, є що їсти, є де спати, – хоч зимуй!; що не є в печі, те й на стіл мечи!; сідайте, хай ноги для дороги!; дай, Боже, гостя, то хазяїну добре!

Варто наголосити на схожість різних національних звичаїв гостинності, історично і географічно віддалених один від одного, що свідчить про глибоку гостинність, сталість структури. У той же час, у кожній просторово-географічній локальності, етнічній і національній зберігаються особливості алгоритму гостинності.

Так, член шведського посольства до гетьмана Б. Хмельницького на чолі з Готгардом Веллінгом К. Я. Гільдебрант (1629–1679 рр.) свідчить, що українці гостинно піклувалися про гостей, як в Угорщині: «В хатах біля дверей стоїть звичайно (як на Угорщині великий жбан) горщик з руркою, в ньому всередині внизу є вода, а зверху вгорі – маленькі дірочки. Там лежить тютюн, який вони запалюють вуглем. І коли хто прийде в хату, бере цю дивну люльку, потягне раз, то й має його повну губу» [6, с. 97].

Загалом, у дослідженні історії гостинності в Україні, середньовічні європейські джерела є цінним свідченням про неперервність етнокультурного розвитку України і еволюційним вкрапленням українських традицій гостинності до європейських цінностей; набуття взаємодоповнюючих рис з культурою і духовністю цивілізованого світу того часу.

Визначальними мотивами поведінки господаря–гостя є історико–культурні фактори самосвідомості особи. Передовсім, це традиції, міфологія, релігія, культура, що є істотними факторами свідомого і підсвідомого впливу на суспільні відносини.

Так, з–поміж слов'янських народів, українська гостинність вирізняється характерною особливою увагою до потреб гостя, так званою людяністю–духовністю до подорожника–мандрівника. Українці, як і будь–який інший народ, мають свої власні звичаї і традиції, що яскраво зафіксовані у елементах гостинності.

Історія гостинності репрезентує і об'єднує інформаційний, світоглядний, комунікативний контексти держави, які в свою чергу спрямовані на задоволення потреб як громадян країни, так і іноземців. А успішність розвитку індустрії гостинності в Україні, крім

економічних факторів, визначається саме національними традиціями, особливостями, або всім тим, що вирізняє націю з–поміж інших народів.

Видається необхідним кристалізувати історію гостинності в історії культури України, власне, увиразнюючи самотність української історії гостинності. Історична наука не лише вивчає те, що сталося, що не змінюється, але вона може прогнозувати розвиток подій у майбутньому. Історики завжди використовують умовний спосіб історичних досліджень: оцінюють минуле, визначають можливі варіанти розвитку минулого при різних умовах, але не у межах анахронічних ідеологій, а у межах наближених до реальних подій. Такий підхід дозволяє визначати причини і наслідки різних подій, допомагає створювати умови для розвитку майбутнього. Водночас, маємо пам'ятати, що історія не терпить умовного способу суджень, адже при оцінці історичних процесів недоречно міркування з використанням умовних конструкцій.

Список використаних джерел

1. Danylova T. V. The Theory of Civilizations Through the Lens of Contemporary Humanities / T. V. Danylova // Антропологічні виміри філософських досліджень (Anthropological Measurements of Philosophical Research). – 2016. – Вип.9. – С.55–62. doi 10.15802/ampr2016/72231.
2. Salata G. Human nature in the problem field of cultural anthropology / G. Salata // Уральський научний вестник. – Уралськ: ТОВ. Уралнаучкнига, 2012. – Том I. – С.17–23.
3. Mandziak O., Salata G. The system of communication of stakeholders in hospitality / O. Mandziak, G. Salata // Proceedings of II International scientific conference «World Science in 2016: Results». – Morrisville, Lulu Press, 2017. – P.41–45.
4. Русавська В. А. Гостинність як риса національного характеру українців / В. А. Русавська // Культура народів Причорномор'я. – 2014. – №267. – С.126–132.
5. Русавська В. А. Антропологічний і комунікативний аспекти гостинності в дослідженні зарубіжних науковців / В. А. Русавська // Актуальні проблеми філософії і соціології. Науково–практичний журнал. – Одеса, 2017. – Вип.16. – С.119–122.
6. Січинський В. Чужинці про Україну / В. Січинський. – Київ: Довіра, 1992. – 256 с.
7. Історія української культури: Збірник матеріалів і документів / Упоряд. Білик Б. І. і ін.; За ред. Кляпчука С. М., Остафійчука В. Ф. – Київ: Вища школа, 2000. – 607 с.

References

1. Danylova T. V. The Theory of Civilizations Through the Lens of Contemporary Humanities / T. V. Danylova // Antropologichni vymiry filosofov'kyh doslidzhen' (Anthropological Measurements of Philosophical Research). – 2016. – Vyp.9. – S.55–62. doi 10.15802/ampr2016/72231.
2. Salata G. Human nature in the problem field of cultural anthropology / G. Salata // Ural'skij nauchnyj vestnik. – Ural'sk: TOV. Uralnauchkniga, 2012. – Tom I. – S.17–23.
3. Mandziak O., Salata G. The system of communication of stakeholders in hospitality / O. Mandziak, G. Salata // Proceedings of II International scientific conference «World Science in 2016: Results». – Morrisville, Lulu Press, 2017. – P.41–45.
4. Rusavs'ka V. A. Gostynnist' jak rysa nacional'nogo harakteru ukraїnciv / V. A. Rusavs'ka // Kul'tura narodov Prichernomor'ja. – 2014. – №267. – S.126–132.
5. Rusavs'ka V. A. Antropologichnyj i komunikativnyj aspekty gostynnosti v doslidzhenni zarubiznyh naukovciv / V. A. Rusavs'ka // Aktual'ni problemy filosofii i sociologii. Naukovo–praktichnyj zhurnal. – Odesa, 2017. – Vyp.16. – S.119–122.
6. Sichyns'kyj V. Chuzhynci pro Ukraїnu / V. Sichyns'kyj. – Kyi'v: Dovira, 1992. – 256 s.
7. Istorija ukraїns'koi kul'tury: Zbirnyk materialiv i dokumentiv / Uporjad. Bilyk B. I. i in.; Za red. Klapchuka S. M., Ostafijchuka V. F. – Kyi'v: Vyshha shkola, 2000. – 607 s.

Оліянок О. М., assistant of the hotel and restaurant business department of the Hotel–Restaurant and Tourism Business Faculty, Kyiv National University of Culture and Arts (Ukraine, Kyiv), oksana_oliynok@ukr.net

Historical contextuality of hospitality in Ukraine and the world: problems aspectuality

The paper attempts to outline the historical and chronological retrospective of some aspects of the history of hospitality. Key aspects of the history of hospitality are described. The place and role of the ritual of receiving guests in Ukrainian hospitality tradition as a basic segment of the general history of hospitality in Ukraine is defined.

The article focuses on the formation of a communications component of the history of hospitality; analyzed the relationship and interaction of Ukrainian and European cultures.

Keywords: history of hospitality, hospitality industry, etymology, guest, host, tradition, historiography, culture.

* * *

УДК 94(477.74):351.853«1944/2009»(043.5)

Присяжнюк О. М., кандидат історичних наук, доцент кафедри всевітньої історії та методології науки, Південноукраїнський національний педагогічний університет ім. К. Д. Ушинського (Україна, Одеса), a_pank@ukr.net

ДЖЕРЕЛЬНА БАЗА ДОСЛІДЖЕННЯ ІСТОРІЇ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ПАМ'ЯТОК КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ ОДЕЩИНИ

Системна діяльність зі збереження об'єктів культурної спадщини на сучасному етапі не може бути ефективною без вивчення джерельної бази.

Мета роботи полягає у визначенні та систематизації джерельної бази для вивчення історії формування системи охорони культурної спадщини Одещини.

Джерельна база вивчення історії системи охорони культурної спадщини Одещини складається з декількох документальних комплексів, до яких входять практично усі наявні різновиди писемних джерел. З огляду на специфіку радянської доби, документи цього періоду потребують надзвичайно уважного критичного підходу. Це стосується не тільки наведених у документах і газетних публікаціях відомостей про кількісні показники у сфері охорони пам'яток. Йдеться про відтворення історичних реалій, прихованих під ідеологічними штампамі. Потенціална джерельна база з історії системи охорони пам'яток дає підстави робити вірогідні висновки та узагальнення. Залучення існуючої джерельної бази та введення до наукового обігу нових джерел дозволяють вивести на новий рівень дослідження з історії формування системи охорони пам'яток Одещини.

Ключові слова: система охорони, пам'ятка, культурна спадщина, Одещина, джерельна база.

Найактуальнішим завданням духовного відродження України є проблема збереження національної культурної спадщини, і зокрема, об'єктів південно-західного регіону України – сучасної Одеської області, що уособлюють багатотисячолітні досвід, традиції, побут та культуру населення цієї території. Збереження культурної спадщини Одещини неможливе без злагодженої діяльності державних органів, наукових установ, громадських організацій та активних громадян, що, на нашу думку, і є системою охорони культурної спадщини. Системна діяльність зі збереження об'єктів культурної спадщини на сучасному етапі не може бути ефективною без урахування досвіду пам'яткоохоронних інституцій минулого. Основою подальших наукових досліджень історії формування системи охорони культурної спадщини Одещини є вивчення джерельної бази.

Історія формування системи охорони культурної спадщини Одещини до недавнього часу не була об'єктом наукового вивчення. До уваги дослідників потрапляли лише окремі наукові установи та громадські

організації – складові системи чи аспекти історії охорони культурної спадщини Одещини взагалі.

Так, наприклад, науково-дослідницькій діяльності Державного архіву Одеської області (ДАОО) у 60–х – 70–х рр. ХХ ст., як осередку, що приймав активну участь у систематизації відомостей про пам'ятки Одещини, присвячена низка статей відомого архівіста, директора ДАОО – І. О. Хіоні [41; 42].

Вкрай фрагментарно висвітлено в літературі доробок місцевих організацій Українського товариства охорони пам'яток історії та культури, досвід підготовки одеських томів «Історії міст і сіл УРСР» та «Зводу пам'яток історії та культури». Окремо можна виділити змістовні дослідження доктора історичних наук, старшого наукового співробітника Відділу Північно-Західного Причорномор'я ІА НАН України І. В. Сапожнікова [38], доктора історичних наук, професора завідувача кафедри Нової і новітньої історії ОНУ – О. Б. Дьоміна [11], які присвячені проблемам виявлення, обліку, охорони, збереження пам'яток історії та культури Одещини й підготовки до написання «Зводу». З середини 90–х років ХХ ст. державні органи районних та обласних відділів культури та практично весь загал закладів освіти та науки області проводили кропітку роботу з формування переліку та паспортизації пам'яток Одеської області. Практичні питання пов'язані з роботою Відділу Північно-Західного Причорномор'я Інституту археології НАН України по формуванню зводу пам'яток історії та культури Одеської області розглянуті у студіях І. В. Сапожнікова [39]. Серед місцевих дослідників часів незалежності слід виділити роботи Н. Ф. Щербини, в яких розглядаються питання пов'язані з пам'яткоохоронними осередками та збереженням культурної спадщини через призму розвитку історичного краєзнавства на Одещині в радянський період [43–47].

Актуальність дослідження обумовлюється тим фактом, що сьогодні, в умовах наукової відкритості та демократизації українського суспільства, велика і різноманітна кількість наявних джерел і літератури дає можливість, при їх комплексному використанні, реконструювати та дослідити ключові аспекти історії системи охорони пам'яток культурної спадщини Одещини.

Мета роботи полягає у визначенні та систематизації джерельної бази для вивчення історії формування системи охорони культурної спадщини Одещини.

Для досягнення поставленої у статті мети проаналізовано широку джерельну базу, яка включає не тільки надруковані документи та матеріали державних центрального, обласного та відомчих архівів. Використані й опубліковані у електронних ресурсах мережі Інтернет матеріали місцевих органів влади та електронних періодичних видань. Вони розрізняються за походженням, інформативними можливостями, ступенем об'єктивності, місцем зберігання тощо. Саме наявність різноманітних джерел дозволяє комплексно підійти до аналізу історії формування системи охорони пам'яток в Одеській області. Джерельна база репрезентована групами джерел:

- законодавчі акти, документи центральних і місцевих органів влади;
- діловодна документація;
- матеріали з діяльності громадських організацій і товариств;